

ANŽELIKA GAIDIENĖ, DANUTĖ LIUTKEVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

ŽODŽIŲ *KRŪMAS*, *PUSKRŪMIS*, *KRŪMOKŠNIS*, *KRŪMELIS*

SAMPRATA (REMIANTIS STUDENTŲ APKLAUSA)

ESMINIAI ŽODŽIAI: apklausa, reikšmė, semantinė analizė, požymis, apibrėžtis, terminologija, krūmas, puskrūmis, krūmokšnis, krūmelis.

ANOTACIJA

Šio straipsnio objektas – žodžiai *krūmas*, *puskrūmis*, *krūmokšnis*, *krūmelis*. Buvo pastebėta, kad žmonės nelabai juos skiria, nors termininės minėtųjų žodžių reikšmės yra skirtingos. Straipsnyje siekta išnagrinėti ne termininį, bet šiuolaikinį kasdieninį žodžių suvokimą. Kaip tyrimo priemonė pasirinkta studentų apklausa. Straipsnyje kelti uždaviniai: nustatyti, suklasifikuoti ir aptarti *krūmo*, *puskrūmio*, *krūmokšnio* ir *krūmelio* požymius, užfiksuotus studentų atsakymuose. Paaiškėjo, kad atlikus šį tyrimą išskirti požymiai, ypač *puskrūmio* ir *krūmokšnio*, gerokai skiriasi nuo požymių, fiksuojamų apibrėžtyse, teikiamose *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje*.

ĮVADINĖS PASTABOS

Straipsnis yra autorių straipsnių ciklo, skirto kai kurių augalų sampratai tirti, dalis¹. Ankstesniuose straipsniuose buvo nagrinėta, kaip suprantami žodžiai *augalas* ir *gėlė* viešojoje vartosenoje, kaip jie apibrėžiami ir kiek reikšmių skiriama žodynuose. Buvo remtasi lietuvių, latvių, rusų ir anglų kalbų žodynais, rinkta medžiaga iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* bei nagrinėti studentų apklausos duomenys. Tiriant surinktą medžiagą ir rašant šiuos straipsnius (ypač apie *gėlę*) buvo pastebėta, kad labai įvairuoja samprata, kas yra *krūmas* ir *puskrūmis*, todėl buvo nuspręsta pasidomėti tuo plačiau. Apie konkrečius krūmus, puskrūmius,

¹ Plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017; Gaidienė, Liutkevičienė 2018a; Gaidienė, Liutkevičienė 2018b.

krūmokšnius – alyvą, diemedį, ievą, sedulą, jovarą, putiną, žilvytį ir pan.² – yra rašę tautosakininkai, etnologai, kalbininkai ir kt., tačiau bendresnieji augalų pavadinimai tyrėjų dėmesio nesulaukė.

Šio straipsnio tikslas yra ištirti žodžių *krūmas*, *puskrūmis*, *krūmokšnis* ir *krūmelis* šiuolaikinį suvokimą remiantis studentų apklausos rezultatais ir palyginti jį su apibrėžtimis, teikiamomis *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* (toliau – VLE_e). Kadangi tirta keturių žodžių samprata, dėl medžiagos gausumo buvo nuspręsta apsiriboti tik apklausos rezultatų analize, o tekstynų ir žodynų medžiagą palikti vėlesniems tyrimams. Straipsnyje keliami uždaviniai: nustatyti, suklasifikuoti ir aptarti *krūmo*, *puskrūmio*, *krūmokšnio* ir *krūmelio* požymius, užfiksuotus studentų atsakymuose; taip pat juos palyginti su VLE_e apibrėžtyse pateiktais požymiais.

METODOLOGIJA IR TEORINĖS PRIELAIIDOS

Tyrimo metodai: semantinė analizė, lyginamasis, skaičiavimo, apklausų.

Apklausoje dalyvavo skirtingų studijų pakopų ir fakultetų 100 studentų iš trijų Lietuvos universitetų – ne tik sostinės, bet ir mažesnio miesto. Tirti buvo pasirinkti būtent studentai, nes jie yra labai skirtinga, nevienalytė žmonių grupė³. Kaip teigia Kristina Rutkovska, Marius Smetona, Irena Smetonienė, „studentai paprastai yra ta grupė, kuri dar yra išlaikiusi tėvų, senelių požiūrį, bet jau įgavusi naujų požiūrio aspektų mokykloje, universitete, ir, svarbiausia, labiau susijusi su dabartimi, lengviau pasiekia informaciją naudodamasi naujausiomis technologijomis, socialiniais tinklais, žiniasklaida“ (Rutkovska ir kt. 2017: 32). Tikslųjų mokslų krypties studentai sudarė 37 proc. visų apklaustųjų, socialinių mokslų krypties atstovai – 45 proc., humanitarinių mokslų krypties atstovai – 18 proc. (plačiau žr. 1 lentelę). Moterys sudarė 56 proc. apklaustųjų (tikslųjų mokslų krypties atstovių buvo 3 proc., socialinių mokslų krypties – 63 proc., humanitarinių mokslų krypties – 32 proc.), vyrai – 44 proc. visų apklaustųjų (tikslųjų mokslų krypties atstovų yra 77 proc., socialinių mokslų krypties – 23 proc., humanitarinių mokslų krypties – 0 proc.).

² Žr. Gliva ir kt. 2010; Gritėnienė 2016; Kregždys 2012; Šeškauskaitė 2004.

³ Apklausa atlikta 2019 m. vasario–gegužės mėn. Autorės nuoširdžiai dėkoja Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojai doc. dr. Rasulei Vladarskienei, Mykolo Romerio universiteto dėstytojai dr. Ilonai Čiužauskaitei ir Šiaulių universiteto dėstytojai doc. dr. Jolantai Vaskelienei, padėjusioms atlikti studentų apklausą.

Moterys, kurios praleido vaikystę ir ankstyvąją jaunystę kaime, sudarė 26 proc. visų apklaustų moterų, vyrai – 30 proc. visų apklaustų vyrų. Moterys, kurios praleido vaikystę ir ankstyvąją jaunystę mieste, sudarė 64 proc. visų apklaustų moterų, vyrai – 52 proc. visų apklaustų vyrų. Trečią grupę sudarė studentai, kurie teigė, kad vaikystę ir ankstyvąją jaunystę praleido tiek mieste, tiek kaime. Šios grupės moterys sudarė 9 proc. visų apklaustų moterų, o vyrai – 18 visų apklaustų vyrų (plačiau žr. 1 lentelę).

1 LENTELE. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir mokslų kryptį, vnt.

Kryptis \ Lytis	Moterys			Vyrai			Iš viso
	iš kaimo	iš miesto	iš miesto ir kaimo	iš kaimo	iš miesto	iš miesto ir kaimo	
Tikslųjų mokslų kryptis	–	3	–	11	18	5	37
Socialinių mokslų kryptis	6	25	4	2	5	3	45
Humanitarinių mokslų kryptis	9	8	1	–	–	–	18
Iš viso (vietovė)	15	36	5	13	23	8	100
Iš viso (lytis)	56 (56 proc.)			44 (44 proc.)			100

Taigi buvo apklausti respondentai, kuriuos galima suskirstyti į 13 grupių:

1. vyrai, iš kaimo, tikslųjų mokslų studentai;
2. vyrai, iš kaimo, socialinių mokslų studentai;
3. vyrai, iš miesto, tikslųjų mokslų studentai;
4. vyrai, iš miesto, socialinių mokslų studentai;
5. vyrai, iš miesto / iš kaimo, socialinių mokslų studentai;
6. vyrai, iš miesto / iš kaimo, tikslųjų mokslų studentai;
7. moterys, iš kaimo, socialinių mokslų studentės;
8. moterys, iš kaimo, humanitarinių mokslų studentės;
9. moterys, iš miesto, tikslųjų mokslų studentės;
10. moterys, iš miesto, humanitarinių mokslų studentės;
11. moterys, iš miesto, socialinių mokslų studentės;

12. moterys, iš miesto, iš kaimo, socialinių mokslų studentės;

13. moterys, iš miesto / iš kaimo, humanitarinių mokslų studentės.

Pagal amžių apklaustosios moterys buvo maždaug nuo 18 iki 27 metų amžiaus, vyrai – nuo 19 iki 28 metų amžiaus. Moterų humanitarių buvo ir vyresnio amžiaus (žr. 2 lentelę).

2 LENTELE. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Kryptis	Lytis	Moterys	Vyrai
Tikslųjų mokslų kryptis		19, 23	21–24
Socialinių mokslų kryptis		18–23, 25, 27	19, 20, 23
Humanitarinių mokslų kryptis		19–24, 45	–
Iš viso 100 respondentų			

Apklausoje buvo pateikti devyni atvirojo tipo (žr. 1–9) klausimai, kai respondentai turėjo įrašyti pačių suformuluotą atsakymą, ir penki uždarojo tipo (žr. 10–14) klausimai, į kuriuos respondentai turėjo atsakyti *taip* arba *ne*, tačiau paminėtina, kad jie galėjo rinktis ne vieną atsakymo variantą.

Respondentams buvo užduoti tokie klausimai:

1. Savais žodžiais apibūdinkite, kas Jums yra krūmas.
2. Kokie, Jūsų manymu, yra pagrindiniai krūmo požymiai?
3. Kuo, Jūsų manymu, krūmas skiriasi nuo medžio?
4. Kas, Jūsų manymu, yra puskrūmis, kokie jo pagrindiniai požymiai?
5. Ar puskrūmis, Jūsų manymu, kuo nors skiriasi nuo krūmo? Jei taip, tuomet kuo?
6. Kas, Jūsų manymu, yra krūmokšnis, kokie jo pagrindiniai požymiai?
7. Ar krūmokšnis, Jūsų manymu, kuo nors skiriasi nuo krūmo? Jei taip, tuomet kuo?
8. Ar krūmokšnis, Jūsų manymu, kuo nors skiriasi nuo puskrūmio? Jei taip, tuomet kuo?
9. Kas, Jūsų manymu, yra krūmelis?

10. Ar **alyva**⁴ yra a) *medis*, b) *krūmas*, c) *puskrūmis*, d) *krūmokšnis*, e) *daugiametė žolė*? Galima rinktis ne vieną atsakymą.

11. Ar **avietė** yra a) *krūmas*, b) *puskrūmis*, c) *krūmokšnis*, d) *daugiametė žolė*? Galima rinktis ne vieną atsakymą.

12. Ar **raudonėlis** yra a) *krūmas*, b) *puskrūmis*, c) *krūmokšnis*, d) *daugiametė žolė*? Galima rinktis ne vieną atsakymą.

13. Ar **čiobrelis** yra a) *krūmas*, b) *puskrūmis*, c) *krūmokšnis*, d) *daugiametė žolė*? Galima rinktis ne vieną atsakymą.

14. Ar **mėta** yra a) *krūmas*, b) *puskrūmis*, c) *krūmokšnis*, d) *daugiametė žolė*? Galima rinktis ne vieną atsakymą.

Išanalizavus visas anketas paaiškėjo, kad nėra esminių skirtumų tarp vyrų ar moterų atsakymų, tarp augusių kaime ar mieste atsakymų, ar tarp skirtingų mokslo kryptių atstovų atsakymų, todėl surinkta medžiaga toliau buvo nagrinėta respondentų neskirstant pagal grupes. Vadinasi, respondentų lytis, kilmė ir studijų kryptis didelės įtakos studentų žinioms apie tirtų augalų sampratą nedaro, matyt, dėl to, kad šiuolaikinis jaunimas, atsižvelgiant į panašias gyvenimo ir mokymosi sąlygas, turi daugmaž vienodas galimybes gauti informaciją apie juos supančią aplinką.

Apklausoje uždariaisiais klausimais buvo mėginta išsiaiškinti, ar trijų⁵ žodžių – *krūmo*, *puskrūmio*, *krūmokšnio* – skirtumai suvokiami praktiškai, t. y., kuriuo iš šių žodžių įvardijami konkretūs augalai (alyva, avietė, raudonėlis, čiobrelis ir mėta).

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad atvirųjų klausimų daugoka⁶, tačiau iš tiesų siekiant, kad studentai atsakytų kuo išsamiau, tie patys klausimai buvo pateikiami po kelis kartus, tik kiek kitaip suformuluoti. Taigi pateiktų klausimų esmė buvo tokia:

- a) Kas yra krūmas, kokie jo pagrindiniai požymiai?
- b) Kas yra puskrūmis, kokie jo pagrindiniai požymiai?
- c) Kas yra krūmokšnis, kokie jo pagrindiniai požymiai?

Toks metodas iš tiesų pasiteisino, nes kai kurie respondentai į pirmą klausimą atsakė itin lakoniškai, nelabai aiškiai arba išvis neatsakė, tačiau atsakymus į kitus du klausimus (ar

⁴ 10–14 klausimai studentams buvo pateikti su atitinkamų augalų nuotraukomis.

⁵ *Krūmelis* nėra terminas, todėl apie jo sampratą uždaruosiais klausimais nebuvo teiraujama.

⁶ Plačiau apie anketavimo metodus plg. Rutkovska ir kt. 2017: 32–33.

bent jau į vieną iš jų) formulavo daug išsamiau, taigi buvo įmanoma susidaryti vaizdą, ką respondentai laiko / vadina *krūmu*, plg.:

1. „**Savais žodžiais apibūdinkite, kas Jums yra krūmas**“⁷: (a) *augalas*; (b) *žemaūgis augalas*; (c) – ; (d) *krūmas – tai medis, augalas*.
2. „**Kokie, Jūsų manymu, yra pagrindiniai krūmo požymiai**“: (a) *šakos, lapai*; (b) *žemo ūgio, turintis daug išsišakojimų*; (c) *krūmas*; (d) *daug šakų, lajų, apvalus*.
3. „**Kuo, Jūsų manymu, krūmas skiriasi nuo medžio**“: (a) *krūmai dažniausiai žemesni, šakotesni, medžiai turi vieną kamieną*; (b) *savo ūgiu, svoriu, tankiu*; (c) *krūmas yra nedidelis, o medis yra augalas*; (d) *krūmas yra mažesnis, jis žydi, medžiai, aišku, irgi, tačiau krūmas žydi įvairiau*.

Iš respondento (a) atsakymo matyti, kad, jo nuomone, pagrindiniai krūmo požymiai yra ‘augalas’; ‘žemesnis negu medis’; ‘turintis daug šakų’; ‘turintis kelis kamienus’⁸. Respondentas (b) mano, kad pagrindiniai krūmo požymiai yra ‘augalas; mažesnis negu medis’; ‘turintis daug šakų (išsišakojimų)’; ‘tankesnis už medį’⁹; ‘lengvesnis už medį’¹⁰. Respondento (c) atsakymai yra savotiški, plg.: *pagrindinis krūmo požymis yra krūmas; krūmas yra nedidelis, o medis yra augalas* – neaišku, kodėl tokia priešprieša, nes krūmas taip pat yra augalas. Tačiau ir iš tokių teiginių galima išvelgti bent vieną krūmo požymį: ‘nedidelis’ (jei lygintume su medžiu). Iš respondento (d) atsakymų matyti, kad pagrindiniai krūmo požymiai yra ‘augalas’; ‘turintis daug šakų (lajų)’; ‘apvalios formos’; ‘žydintis’ ir ‘mažesnis už medį’.

Tas pats pasakytina ir apie atsakymus į klausimus, susijusius su *puskrūmiu* ir *krūmokšniu*.

Paminėtina tai, kad straipsnyje nagrinėjami net ir rečiausiai minimi šių augalų požymiai. Taip apsispręsta daryti todėl, kad ateityje anketų duomenis tikimasi palyginti su kitų šaltinių duomenimis, o ten požymių dažnumas gali būti visiškai kitoks.

Apklauso duomenys buvo apdoroti rankiniu būdu. Atsakymai straipsnyje pateikti skaitine ir procentine išraiška.

⁷ Straipsnyje studentų kalba tvarkyta labai mažai, ištaisytos tik gramatinės klaidos.

⁸ Apie *kelis kamienus* respondentas neužsimena, tačiau tokią išvadą galima daryti iš teiginio, kad *medžiai turi vieną kamieną* (ir tuo skiriasi nuo krūmų).

⁹ Respondentas vartoja žodį *tankumas*, teoriškai būtų galima suprasti ir priešingai – kad *krūmas yra retesnis už medį*, bet vis dėlto toks traktavimas abejotinas.

¹⁰ Respondentas vartoja žodį *svoris*, galbūt turima omenyje ne tiek lengvumas ar sunkumas, kiek apimtis.

STUDENTŲ APKLAUSOS REZULTATŲ ANALIZĖ

1. STUDENTŲ NURODYTI KRŪMO POŽYMIAI

VLE_e *krūmas* apibrėžiamas kaip „daugiametis augalas su keliais ar keliolika maždaug vienodo storumo sumedėjusių, nuo žemės paviršiaus arba arti jo išsišakojusių, 0,5–6 m aukščio stiebų“.

Ištyrus apklausos duomenis paaiškėjo, kad apklausti studentai paminėjo 20 *krūmo* požymių. Daugelis respondentų nurodė ne po vieną, bet po kelis požymius. Straipsnyje apsispręsta tuos požymius išskaidyti ir skaičiuoti, kiek kartų paminėtas vienas ar kitas požymis. Todėl, nors respondentų buvo šimtas, visų požymių paminėjimų bendras skaičius gerokai didesnis¹¹.

Visi paminėti *krūmo* požymiai buvo suskirstyti į tris grupes: 1) *krūmas bendrąja prasme* (2 požymiai, 10 proc.), 2) *išoriniai krūmo požymiai* (14 požymių, 70 proc.) ir 3) *vidiniai krūmo požymiai* (4 požymiai, 20 proc.). Į požymių grupę *krūmas bendrąja prasme* pateko, kaip pavadinimas ir rodo, patys bendriausi *krūmo* apibūdinimai. Grupėje *išoriniai krūmo požymiai* atsidūrė tokie požymiai, kuriuos galima suvokti regėjimu, lytėjimu ir pan., kitaip tariant, tai, ką žmogus pats mato, suvokia savo kasdienybėje. *Vidiniai krūmo požymiai* labiau susiję su nagrinėjamų augalų vidinėmis savybėmis (dauginimusi, ląstelės sandara ir pan.).

1.1. Krūmas bendrąja prasme

1.1.1. 87-i respondentai teigė, kad *krūmas* visų pirma yra ‘**augalas**’. 15-a iš jų, paklausti, kas jiems yra *krūmas*, apskritai nurodė tik a) šį požymį, plg.: *augalas; krūmas yra augalas; krūmas man yra augalas*, arba b) pridėjo dar vieną, diskutuotiną požymį, plg.: *krūmas yra gėlė / augalas; krūmas – tai medis, augalas*. Vienas atsakymas, veikiausiai reiškiantis tą patį – kad *krūmas* yra augalas – buvo suformuluotas gana sudėtingai: *krūmas tai augalinės kilmės organizmo kategorija*.

1.1.2. Vienas respondentas nurodė, kad *krūmas* – *gamtos dalis*.

¹¹ Tas pats pasakytina ir apie atsakymus į klausimus apie *puskrūmį*, *krūmokšnį* ir *krūmelį*.

1.2. Išoriniai krūmo požymiai

1.2.1. 79-iems respondentams atrodė, kad labai svarbus krūmo požymis yra ‘**dydis**’¹². Dauguma apklaustųjų krūmo dydžio nelygino su niekuo, plg. atsakymų variantus: *labai mažas; mažas; mažo ūgio; žemas; žemaūgis; neaukštas; neaukštaūgis; neaukšto ūgio; nedidelis; nedidelio aukščio; paprastai nedidelis; nelabai aukštas; nebūna aukštas; neaugantis aukštai; neužauga labai aukštas; mažas arba didelis; didelis*.

Kai kurie studentai krūmo dydį lygino su medžio dydžiu, plg.: *(daug) mažesnis už medį; smulkesnis už medį; (daug) žemesnis už medį; su žemesniu negu medžio kamieniu; sumažintas medis; ne toks aukštas kaip medis*. Treti, kurių buvo tik 4-i, nurodė konkretų, jų manymu, krūmo aukštį: *išauga iki klubų–krūtinės srities; 0,5 m aukščio; iki 1 m aukščio; 1 m aukščio*.

Kaip matyti, krūmo dydis įsivaizduojamas labai įvairiai – nuo *labai mažo* iki *didelio*. Tačiau vis dėlto daugeliui respondentų krūmas yra ‘nedidelis’ augalas. Iš tiesų krūmas, kaip jau minėta anksčiau, gali užaugti net iki šešių metrų aukščio, tačiau vargu ar kas įsivaizduoja (ir apklausa tai patvirtina) krūmą esant tokio aukščio, taigi vienas iš tipiškiausių krūmo požymių yra ‘mažumas’, bent jau lyginant su medžiu.

1.2.2. 70 apklaustųjų kaip vieną iš pagrindinių krūmo požymių paminėjo ‘**šakotumą**’. Visų pirma, studentai teigė, kad krūmas ‘turi šakų’, plg.: *gali turėti šakų*¹³; *turi šakas; su šakomis; šakotas; išsišakojęs; jį sudaro šakų visuma; su laja; su šakų krūva; turi (labai) daug šakų; turi daug išsišakojimų; daug išsišakojusių šakų; daug šakų vienoje vietoje; daug didesnių ir mažesnių šakelių; didžiulis tinklas šakelių; šakotesnis negu medis; turi daugiau šakų (šakelių) negu medis; krūmas – labai šakotas medis*.

Kai kurie respondentai mėgino krūmo šakas apibūdinti, jiems atrodo, kad krūmo ‘šakos yra tankios’¹⁴, ‘plonos, smulkios’, plg. atsakymų variantus: *su smulkiomis šakelėmis; plonos šakos; sudarytas iš mažų šakų; neturi storų (stambių) šakų (aut. past.: kaip medis); daug smulkių šakų; daug šakelių; daug mažų ir plonų šakų; siauros šakelės ir vienoje vietoje jų gali būti daugiau*.

¹² Daugeliu atvejų turima omenyje aukštis, tačiau kai kuriais atvejais respondentai veikiausiai turėjo omenyje ir aukštį, ir plotį (*mažas, didelis*), todėl šis požymis ir įvardijamas kaip ‘dydis’, o ne kaip ‘aukštis’.

¹³ Gana keistas atsakymas, leidžiantis manyti, kad krūmas gali ir neturėti šakų, beje, vienas atsakymas toks ir buvo – „neturi šakų“.

¹⁴ Viso krūmo (ne vien jo šakų) požymis *tankumas* aptariamasis toliau, ten pridedami ir pavyzdžiai apie tankias šakas.

Poros studentų nuomone, krūmo šakos yra ‘ilgos’¹⁵, plonos, bet ‘tvirtos’¹⁶. Kai kurie respondentai dar nurodė, ‘kaip auga krūmo šakos’, plg.: *šakotas nuo pat žemės; šakos arčiau žemės negu medžio*¹⁷.

Taigi tipiški krūmo požymiai, kuriuos išskiria daugelis respondentų, būtų ‘didelis šakotumas’ ir ‘šakų tankumas’. Papildomi požymiai – ‘plonumas’, ‘ilgumas’, ‘tvirtumas’, dar minima ir tai, kad krūmas ‘šakojasi nuo pat žemės’.

1.2.3. 57-i respondentai apibūdindami krūmą kaip svarbų požymį mini ‘**krūmo kamieno (stiebo) ypatybes**’¹⁸. Pirmiausia, nemažai respondentų mano, kad krūmai ‘neturi kamienų’, o kai kurie krūmo kamienus laiko šakomis, plg.: *bekamienis; neturi stiebo; neturi (nė vieno) kamieno; neturi vieno aiškaus kamieno; medis turi kamieną, krūmas ne; tai augalas, kurio nėra išryškėjęs kamienas; nėra vieno bendro kamieno; neturi vieno pagrindinio kamieno; neturi aiškaus, storo kamieno; nesimato pagrindinio kamieno; medžiuose labiau matomas kamienas (aut. past.: negu krūmuose); neturi vieno kamieno, o turi daug šakų; neturi kamieno, šakos prasideda nuo žemės; neturi vieno kamieno, jį sudaro šakų visuma; krūmas – tai iš šaknies išaugęs susiraizgiusių šakų, dažniausiai nedidelių, augalas.*

Kiti respondentai pabrėžia, kad krūmas kaip tik ‘turi kelis kamienus’, plg.: *dažnai turi kelis kamienus; tai kelis kamienus turintis augalas; turi keletą kamienų; turi daug stiebų; turi kietų, sumedėjusių kamienų kuokštą; turi labai daug kamienų; nuo medžio skiriasi kamienų skaičiumi; medis turi ryškų kamieną, o krūmas sudarytas iš kelių kelmų; krūmas turi daugiau kamienų nei medis.*

Nurodoma ir tai, kad krūmo kamienas yra ‘plonas’, bent jau plonesnis už medžio: *turi ploną kamieną; turi nestorą kamieną; plonesni kamienai negu medžio; plonas ir ilgas kamienas, mažesnis negu medžio; nuo medžio skiriasi kamieno storiu; medis turi storą kamieną, o krūmas ne; medžio kamienas storesnis ir platesnis (aut. past.: už krūmo).*

Teigiama, kad krūmo kamienas yra ne tik plonas, bet ir ‘trumpas’, trumpesnis už medžio: *neturi ilgo kamieno; su trumpu kamieniu; žemesnis kamienas negu medžio; stiebas*

¹⁵ Taip teigia tik vienas respondentas.

¹⁶ Taip teigia tik vienas respondentas.

¹⁷ Šis požymis labai susijęs su toliau aptariamu krūmo požymiu – jo kamieno charakteristikomis.

¹⁸ Terminai *kamienas* ir *stiebas* žymi skirtingas sąvokas, tačiau nemokslininkams daugeliu atvejų, kalbant apie medį ir krūmą, *kamienas* ir *stiebas* yra sinonimai. Toks supratimas fiksuojamas ir kai kuriuose žodynuose, netgi mokinių vadovėliuose. Tačiau ši tema reikalauja rimtesnio tyrimo, todėl dabar pasakytina tik tiek, kad straipsnyje *kamienas* ir *stiebas* laikomi sinonimais ir aprašant krūmo požymius bus vartojamas žodis *kamienas*.

*mažesnis negu medžio; medis turi ilgą kamieną, krūmai neturi; medis turi aukštą (didelį) kamieną, krūmas ne; nuo medžio skiriamas kamieno dydžiu*¹⁹.

Kaip matyti, nemaža dalis respondentų mano, kad krūmas neturi kamienų, juos laiko šakomis. Iš tiesų taip nėra, krūmų šakos auga ant kamienų (stiebų). Tačiau tokia nuomonė suprantama, nes vizualiai krūmų kamienai iš tiesų primena šakas. Kita respondentų dalis mano priešingai ir išskiria labai svarbų krūmo požymį – ‘keli kamienai’. Be to, tuos kamienus apibūdina kaip ‘plonus’ ir ‘trumpus’. Šiuo atveju *trumpumas* yra sąlyginis dalykas, tai pabrėžiama ir atsakymuose – kamienai yra trumpi, jei juos lygintume su medžių kamienais. Kaip minėta vienuoliktoje išnašoje, krūmai gali išaugti ir labai aukšti.

1.2.4. 48-i respondentai svarbiu krūmo požymiu laikė ‘**lapuotumą**’ arba ‘**spygliuotumą**’. Dauguma iš apklaustųjų tiesiog nurodė, kad krūmas ‘turi lapus’, pvz.: *lapai; turi lapus; augalas, turintis lapus; augalas lapuotis; turi lapų vainiką; daug lapų; daug šakų arba lapų; su šakelėmis ar lapais*²⁰; *kamienai nuo pat šaknų padengti lapais*. Kai kurie respondentai paminėjo ne tik tai, kad lapų yra daug, bet ir tai, kad jie yra ‘nedideli’: *maži lapai; smulkūs lapai; smulkūs nedideli lapai; dažniausiai turi smulkių lapelių; turi daug lapelių*.

Lapai buvo nurodomi kaip medžio ir krūmo skiriamasis požymis, pvz.: *daugiau lapų negu medis; turi daugiau lapelių negu medis (jei krūmas lapuotis); krūmas – tai lapuotas medis*²¹; *kitokie lapai negu medžio*.

Keli respondentai teigė, kad krūmas gali būti ne tik ‘lapuotas’, bet ir ‘spygliuotas’, plg.: *lapuotas ar spygliuotas augalas; su lapais arba spygliais; turi lapus, kartais gali būti su spygliais*. Kai kurie atsakymai nėra visiškai aiškūs, pvz.: *spygliuotas; krūmas yra spygliuotas augalas; spygliuotas, apvalios formos; daug šakų, galbūt spygliai; gali durti; krūmas yra badantis augalas*. Iš tokių atsakymų galima suprasti, kad lapuočių krūmų nebūna, tik spygliuočiai. Tiesa, paskutiniai du atsakymai (*gali durti; krūmas yra badantis augalas*) yra dviprasmiški, juk badyti, durti gali ne tik spygliai, bet ir tankios šakos.

Apibendrinant respondentų atsakymus apie ‘**lapuotumą**’ ir ‘**spygliuotumą**’, galima teigti, kad ‘lapų turėjimas’ yra tipiškas krūmo požymis. Be to, manoma, kad krūmo lapai ‘smulkesni negu medžio’ ir jų yra ‘daugiau’. ‘Spyglių turėjimas’ minimas kur kas rečiau.

¹⁹ Čia veikiausiai turimas omenyje ne tik aukštis, bet ir plotis.

²⁰ Keistoka formulotė, atrodytų, kad krūmas gali turėti arba šakeles, arba lapus, bet ne ir viena, ir kita.

²¹ Galima suprasti, kad krūmas turi daugiau lapų negu medis.

1.2.5. 22 respondentai nurodė, kad krūmas yra '**tankus, vešlus**', plg. atsakymus: *tankumas; tankis; tankus; gana tankus; labai tankus; tankios šakos; daug tankių šakų; tankiai apaugęs šakomis; šakos tankesnės už medžio; šakų tankis (daug) didesnis už medžio; su plačiomis bei tankiomis šakomis; daug tankių šakelių; tankus šakų ir lapų mišinys; tankūs, maži lapai; tankesnis už medį; šakų vienoje vietoje daugiau negu medžio; medžių lapai ne tokie tankūs; tankiu skiriasi nuo medžio (turintis daug išsišakojimų); vešlumas; vešlus augalas; labai vešlus, vešlesnis už medį; daug šakų turintis augalas, per kurį sunku prasibrauti.*

Krūmo požymis 'tankumas, vešlumas' gana aiškus ir tipiškas. Respondentai teigia, kad 'tankus yra pats augalas', 'tankios jo šakos', 'tankūs lapai'. Vienas respondentas netgi pabrėžia, kad *per krūmą sunku prasibrauti* – tai ir yra 'tankumas'. 'Vešlumas' šiuo atveju reiškia daugmaž tą patį.

1.2.6. 15-a respondentų kaip vieną iš svarbių krūmo požymių paminėjo '**formą**', tačiau ne visi įvardijo, kokia ta forma yra, pvz.: *forma skiriasi nuo medžio; netvarkinga, nekonkreči forma; (tankus šakų ir lapų) mišinys, sudarantis kažkokią formą; (turi daug šakelių su lapais ir) sudaro kokią nors formą; apvalus; apvali forma; dažniausiai išgaubtos formos; purios formos; žmogaus suformuota forma ir auga vienodai visomis kryptimis; želiantis į aukštį ir plotį; vešintis į visas puses.*

Iš šių atsakymų galima išskirti tokius krūmo požymius: 'apvali, išgaubta forma'; 'vienodai vešintis į visas puses'. Vienas respondentas kalba apie to vešėjimo vizualų 'netvarkingumą', kitas – priešingai, nurodo, kad krūmo 'formą formuoja žmogus'. Teisūs, matyt, abu respondentai, nes kai kurių krūmų forma yra formuojama, bet, žinoma, ne visų. Pasitaikė ir gana vaizdingų atsakymų – *turi formą, didesnę nei viena gėlė.*

1.2.7. Su krūmo forma susijusi ir kita atsakymų grupė – 12-a respondentų pažymėjo, kad krūmas yra '**platus**', plg.: *platus; plačiai išsišakojantis; plačiai išsidėstę šakos; neišsikerojęs į viršų, bet išvešėjęs į plotį; krūmas eina į plotį; dydžiu į plotį, ne į aukštį; mažo ūgio, apimantis didelį plotą; platesnis už medį.*

1.2.8. Kaip svarbų krūmo požymį 9-i respondentai nurodė jo '**paskirtį**': *augalas, kuris puikiai uždengia matomą vaizdą; apsaugoti nuo vėjo; atitverti erdvę; kaime vietoj tvoros; kuriame galima slėptis; nuo medžio skiriamas paskirtimi²²; augalas, skirtas puošti kiemus; suteikti grožio kiemui; Lietuvoje krūmų daug, bet ne visi gražūs, kartais nereikalingi.*

²² Tačiau nenurodyta, kokia ta paskirtis.

Kaip matyti, krūmą galima apibūdinti ir pagal jo paskirtį. Labai sąlygiškai galima sakyti, kad toji paskirtis dvejopa – krūmas gali būti naudojamas kaip tam tikras uždangalas (dengia nuo ko nors arba ką nors) ir kaip puošybinis elementas. Paskutinio komentaro autorius krūmą vertina tik kaip puošmeną – jei krūmas nėra ‘gražus’, vadinasi, jis ir ‘nėra reikalingas’.

1.2.9. 8-i respondentai mano, kad krūmą apibūdina ‘**uogos**’ ar ‘**vaisiai**’, plg.: *gali turėti uogų; kai kurie mezga uogas; dažnai auginantis uogas, nuo medžio skiriasi, kad medis augina didesnius vaisius; uogų brandinimas; augalas <...> galintis vesti vaisius; auginantis vaisius; vaisių gausa; skirias nuo medžio tuo, kad ant medžio neauga uogos*²³.

‘Galėjimas vesti uogas ar vaisius’ yra gana tipiškas krūmo požymis, tačiau jį nurodė nedaug respondentų. Galbūt jaunuoliai *krūmo* nesuvokia kaip *vaiskrūmio*.

1.2.10. Krūmo ‘**spalvą**’ mini 7-i respondentai: *žalias; žalias augalas; žalia spalva; daug žalios spalvos; žali lapai; šiltuoju metų laiku turi žalius lapus; jo spalva keičiasi pagal metų laiką*. Kai kurie studentai visą augalą vadina ‘žaliu’, kai kurie tik jo lapus, tačiau, turint omenyje, kad krūmas turi daug lapų (arba spyglių) – tai yra praktiškai tas pats. Vizualiai dauguma krūmų yra žali. Tiesa, tai susiję ir su sezoniškumu, atšalus dauguma lapuočių krūmų meta lapus, taigi spalva keičiasi. Tai užfiksuota ir paskutiniame atsakyme.

1.2.11. Kaip vieną iš požymių 6-i apklaustieji nurodė tai, kad krūmas turi ‘**šaknis**’. Tai suprantama, nes tie patys studentai teigė ir tai, kad krūmai turi šakas, lapus ir pan., kitaip tariant, vardijo krūmo sandarą. Vienas respondentas šaknis įvardijo kaip skiriamąjį krūmo ir medžio požymį: *skiriasi nuo medžio tuo, kad medžio šaknys didesnės ir medis didesnis*.

1.2.12. 5-iems respondentams atrodė svarbūs krūmo ‘**žiedai**’, plg.: *žiedai; žiedų gausa; gali megzti žiedus; krūmas žydi, medžiai aišku irgi, tačiau krūmas žydi įvairiau; dažniausiai neturi žiedų*. Nors nedaug respondentų kaip požymį nurodo ‘žiedus’ (ar ‘žydėjimą’), tačiau ir jų atsakymai įvairuoja nuo ‘žiedų gausos’ iki ‘žiedų neturėjimo’. Vienas respondentas pažymi ir krūmo ‘žiedų įvairovę’. Iš tiesų galima teigti, kad beveik teisingi visi atsakymai. Visi krūmai žydi, tačiau kai kurių iš jų žiedai yra sunkiai pastebimi ar atpažįstami, taigi ir atsakymą *dažniausiai neturi žiedų* viso labo galima suprasti taip, kad stebėtojas tų žiedų tiesiog nemato.

²³ Netikslus apibūdinimas, pavyzdžiui, vyšnios ir slyvos gali būti tiek medžiai (vaismedžiai), tiek krūmai (vaiskrūmiai), tačiau vaisius veda, plg. VLE.: <https://www.vle.lt/Straipsnis/slyvos-87620>, <https://www.vle.lt/Straipsnis/vysnios-108346>.

1.2.13. 3-ųjų respondentų atsakymus galima apibendrinti kaip **‘bendrą krūmo išvaizdą’**: *medis žymiai gražesnis nei krūmas; medis tiesiog turi didelį krūmą ant ilgo kamieno; krūmas gali būti iš kelių medžių.*

Iš pirmo pavyzdžio matyti, kad vienam iš respondentų svarbu grožis ir kad krūmus šiuo požiūriu jis vertina gana skeptiškai. Galima prisiminti aptariant krūmo paskirtį jau minėtą sakinį: *Lietuvoje krūmų daug, bet ne visi gražūs, kartais nereikalingi.* Tai dviejų skirtingų žmonių atsakymai. Kiti du pateikti pavyzdžiai keistoki, bet išties vaizdingi.

1.2.14. Vienas respondentas mini ir krūmų **‘augimo būdą’**: *Krūmas – tai nedidelis, į medį panašus augalas, augantis pavieniui arba daug krūvoje.*

1.3. Vidiniai krūmo požymiai

1.3.1. 9-iems respondentams pasirodė svarbios kai kurios krūmų **‘sandaros ypatybės’**. 8-i respondentai kaip krūmo požymį paminėjo ‘sumedėjimo lygį’, plg.: *žolinis augalas; šakos nėra labai tvirtos ir sumedėjusios, lyginant su medžiu; sumedėję stiebai; dažniausiai sumedėjęs augalas; sumedėjęs augalas.* Iš tiesų krūmo stiebai yra visiškai sumedėję, taigi 6-i respondentai iš 8-ių nurodė teisingą požymį – ‘sumedėjęs ar sumedėjusiu stiebu’. Vienas respondentas pažymėjo, kad krūmas ‘turi chloroplastus²⁴’.

1.3.2. Su **‘gyvybės ciklu’** susijusius krūmo požymius minėjo 10 apklaustųjų, 3 iš jų pabrėžė krūmo gyvavimo ‘sezoniškumą’: *turi daug lapų, kuriuos žiemą dažniausiai numeta; šiltuoju metų laiku turi žalius lapus; jo spalva keičiasi pagal metų laiką.*

3 respondentai kaip krūmo požymį nurodė, kad tai ‘daugiametis augalas’. Dar 4 atsakymai taip pat susiję su krūmo gyvavimu: *augalas, gyvuojantis saule ir vandeniui; sėklų brandinimas; augimas; nuo medžio skiriasi dauginimosi būdu.*

1.3.3. Krūmo **‘augimo vietą’** jo požymiu laiko 8-i respondentai: *Lietuvoje jų daug; augalas, dažnai aptinkamas Lietuvoje; augalas, augantis gamtoje; augalas, augantis lauke; gali būti visame miške; augantis dažniausiai miškuose arba netoli kelių, kur retai renkasi žmonės; dažnai sutinkamas mieste, taip pat kaime (vietoj tvoros); dažniausiai auga kieme.*

Iš atsakymų aiškėja, kad respondentai gana skirtingai įsivaizduoja, kur gali augti krūmai. Visiškai akivaizdu, kad krūmas yra *tipiškas Lietuvos augalas*. Taip pat akivaizdu, kad manoma, jog krūmas, kaip ir bet kuris augalas, dažniausiai *auga gamtoje, lauke*. Kiti atsakymai

²⁴ Chloroplastai yra „augalų ir dumblių ląstelių žaliosios plastidės“, plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/chloroplastai-60470>.

vienas kitam prieštarauja: *krūmas dažniausiai auga miške arba netoli kelių, kur retai renkasi žmonės* (aut. past.: neaišku, kodėl būtent prie kelių.) ir *krūmas dažniausiai auga mieste, kaime, kieme* (aut. past.: tai yra ten, kur kaip tik yra žmonių). Galima būtų pamanyti, kad taip skirtingai atsakė miestiečiai ir kaimiečiai, tačiau pastarieji keturi atsakymai buvo tik miestiečių.

1.3.4. 3 respondentai pagrindiniu krūmo požymiu laikė gebėjimą atlikti **‘fotosintezę’**, plg.: *fotosintezės vykdymas; vykdyti fotosintezę; fotosintezės būdu iš saulės šviesos gamina deguonį*. Krūmą su deguonies gamyba siejo ir dar vienas respondentas, plg. *deguonį gaminantis augalas*. Žinoma, deguonį gamina ne tik krūmai, bet ir dauguma kitų augalų.

Apibendrinant respondentų nurodytus krūmo požymius, primintina, kad jie buvo suskirstyti į tris dideles grupes: 1) *krūmas bendrąja prasme* (88 atsakymai, tai sudaro 19²⁵ proc. visų atsakymų, neskirstant į grupes), 2) *išoriniai krūmo požymiai* (342 atsakymai, 74 proc.) ir 3) *vidiniai krūmo požymiai* (31 atsakymas, 7 proc.).

Pats dažniausias krūmo apibūdinimas buvo tai, kad ‘krūmas yra augalas’ (19 proc. atsakymų). Visi kiti respondentų minėti tipiškiausi krūmo požymiai yra išoriniai: ‘krūmo dydis’ (17 proc. atsakymų), ‘šakotumas’ (15 proc.), ‘kamieno ypatybės’ (12 proc.), ‘lapuotumas ar spygliuotumas’ (10 proc.), ‘tankumas ar vešlumas’ (5 proc.). Kiti respondentų minėti požymiai (tiek išoriniai, tiek vidiniai) tesurinko po kelis atsakymų procentus ar tik procento dalį .

2. STUDENTŲ NURODYTI PUSKRŪMIO POŽYMIAI

VLE_e puskrūmis apibrėžiamas taip: „daugiametis augalas, kurio ūglių apatinė dalis sumedėjusi, viršutinė žolinė dalis augti nepalankiu laikotarpiu nušąla arba nudžiūsta“.

Ištyrus atsakymus į klausimus apie puskrūmį paaiškėjo, kad apklaustų studentų žinios apie *puskrūmį* yra daug menkesnės negu apie *krūmą*. Kai kurie respondentai (18) taip ir sakė, kad jie **‘nežinantys, kas yra puskrūmis’**. Į klausimus, susijusius su puskrūmiu, 9-i jaunuoliai atsakė lakoniškai: *nežinau; nežinau, kas yra puskrūmis*. Kiti 9-i respondentai taip

²⁵ Procentai visur apvalinami.

pat sakėsi nežinantys, kas yra *puskrūmis*, bet bandė išmąstyti ir nurodyti vieną kitą požymį²⁶, plg.: *nežinau, bet galbūt <...>*; *kažkas <...>*, *bet nežinau, nes neteko vartoti šio žodžio; pirmą kartą girdžiu tokį žodį, turbūt skiriasi (aut. past.: krūmas ir puskrūmis), bet nežinau kuo; nesuprantu sąvokos „puskrūmis“ reikšmės, bet tikriausiai skiriasi (aut. past.: nuo krūmo); nežinau (aut. past.: kas yra puskrūmis), bet manau, kad skiriasi nuo krūmo; nežinau, bet turėtų skirtis; neįsivaizduoju, bet turbūt <...>*; *tokio skyrimo nesu girdėjusi, bet turbūt <...>*.

Tiek šie apklaustieji, tiek ir daugelis kitų, į klausimus atsakinėjusių respondentų, kurie bent jau nesakė nežinantys, kas yra šis augalas, kalbėdami apie *puskrūmio* požymius vartojo abejonę reiškiančius žodžius, frazes ar tariamąją nuosaką: *gal; galbūt; gali būti; galimai; turbūt; tikriausiai; manau, kad; turėtų (būti, skirtis ir pan.)*. Tai irgi rodo, kad šio žodžio reikšmė respondentams kur kas mažiau aiški negu *krūmas*.

6-i apklaustieji buvo įsitikinę, kad *krūmas* ir *puskrūmis* '**visiškai nesiskiria**'. 9-i respondentai teigė, kad šie augalai nesiskiria, bet vis dėlto nurodė vieną kitą požymį, kuris lyg rodytų, kad kažkoks skirtumas yra. Pasitaikė ir įdomių samprotavimų, pvz.: *(aut. past.: skiriasi) pavadinimu, manau, kad žmogus pats sprendžia, ar krūmas, ar puskrūmis*.

Tie atsakymai, kuriuose *puskrūmis* buvo bent jau kažkaip apibūdintas, buvo suskirstyti į tris grupes pagal 12 požymių: 1) *puskrūmis*, aprašytas pagal *darybinę reikšmę* (2 požymiai, 17 proc.), 2) *išoriniai puskrūmio požymiai* (8 požymiai, 66 proc.) ir 3) *vidiniai puskrūmio požymiai* (2 požymiai, 17 proc.).

2.1. Nemaža dalis respondentų (28), matyt, nežinojo (nors veikiausiai įsivaizdavo, kad žino), kas yra *puskrūmis*, bet mėgino jį apibūdinti pagal šio žodžio darybinę reikšmę.

2.1.1. 20 respondentų manė, kad *puskrūmis* yra '**pusiau krūmas, pusiau kažkas kita**', kažkoks kitas augalas, tačiau dažniausiai – '**pusiau krūmas, pusiau medis**', plg. atsakymų variantus: *puskrūmis – pusiau krūmas, pusiau medis; greičiausiai pusiau krūmas, pusiau medis (mažiau krūmo požymių); tarpinis augalas, turintis medžio ir krūmo savybių; tarpininkas tarp krūmo ir medžio; pusiau krūmas, kuris turi ir krūmo, ir medžio požymių; pusiau krūmas, panašus į medį; pusiau krūmas, primena mažą medį; tarp medžio ir krūmo, turi kelis kamienus, aukštas; tikriausiai krūmo ir medžio hibridas, kai puskrūmis nėra toks aukštas kaip medis; turi kamieną gana aukštą, kaip medis, tačiau turi ir daug šakelių, kaip krūmas; nedidelis*

²⁶ Šie požymiai bus aptarti vėliau, kartu su kitų respondentų nurodytaisiais.

krūmas, į kurį įskiepyta kito medžio medžiaga; tai yra augalas tarp medžio ir krūmo, pagrindinis požymis – aukštesnis nei dauguma krūmų; puskrūmis tai tarp krūmo ir medžio įsiterpęs objektas, didesnis už krūmą, mažesnis už medį; tai labiau į medį panašus krūmas, arba į tvirtas žoles panašus krūmas; tai pusiau krūmas / augalas, dar mažesnis už krūmą; tai galbūt krūmas turintis kitų kategorijų požymių; turintis panašumų į krūmą, tačiau ne visai krūmas (skiriasi išvaizda, tačiau turi ir panašumų); pusiau krūmas, pusiau kažkas; neįsivaizduoju, galbūt pusiau krūmas; dalinai turintis krūmo požymių.

2.1.2. 8-i apklaustieji įsivaizdavo, kad puskrūmis yra **‘pusė krūmo’** (savaiame mažesnis už visą krūmą arba žmogaus apgenėtas), plg.: *pusė krūmo; krūmas, kuris per pusę mažesnis už krūmą; krūmas, kuris yra pažeistas; apkarpytas krūmas; nugenėtas krūmas; gal apgenėtas, sutvarkytas krūmas.*

2.2. Išoriniai puskrūmio požymiai

2.2.1. Kaip ir *krūmo* atveju, taip ir *puskrūmio* dažniausiai nurodytas požymis, kurį pabrėžė 57-i respondentai, buvo **‘dydis’**. Tačiau puskrūmio dydis (ar aukštis) buvo įsivaizduojamas nevienodai.

45-i respondentai manė, kad puskrūmis yra ‘nedidelis augalas, mažesnis už krūmą’, plg.: *mažas augalas; galbūt tai labai mažas krūmas; gal tai tiesiog mažas krūmelis; mažesnis krūmas; jis paprastai yra žemo ūgio; neaukštas krūmas; nedidelis krūmas; mažesnė krūmo forma; mažas, nedidelio ūgio. Pvz., avietė²⁷, mėlynė²⁸, etc.; puskrūmis mažesnis (aut. past.: už krūmą); yra dar žemesnis (aut. past.: už krūmą); mažesnis jis yra; tai mažesnis už krūmą augalas; manau, skiriasi tik dydžiu, puskrūmis yra mažesnis nei krūmas; yra daug mažesnio dydžio; puskrūmis galėtų būti mažesnis krūmas; nuo krūmo skirias dydžiu, mažesnis; dar mažesnis nei krūmas augalas; turbūt už krūmą smulkesnis, bet panašus augalas; jis tikriausiai mažesnis (aut. past.: už krūmą); kažkas mažesnio už krūmą; krūmas, kuris per pusę mažesnis už krūmą; puskrūmis yra smulkesnis krūmas; manau, kad puskrūmis turėtų būti mažesnis nei krūmas; galbūt dar mažesnio ūgio nei krūmas; puskrūmis yra dydžiu mažesnis nei krūmas.*

²⁷ Avietės gali būti krūmai, puskrūmiai, rečiau žolės, plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/aviete-67393>.

²⁸ Mėlynė yra krūmokšnis. plg VLE_e: „**mėlynė** (*Vaccinium myrtillus*), erikinių (*Ericaceae*) šeimos, šilauogės genties daugiametis krūmokšnis“ (<https://www.vle.lt/PaieskosRezultatai?search=m%C4%97lyn%C4%97>).

Kartais puskrūmis traktuojamas ne kaip ‘mažo krūmo rūšis’, bet kaip tas pats krūmas, tik jis mažas dėl kitų priežasčių, plg.: *neužaugęs krūmas; puskrūmis tai nugenėtas krūmas*.

Priešingos nuomonės laikėsi 11 respondentų – jie įsivaizdavo, kad puskrūmis yra ‘didesnis už krūmą’, plg.: *aukštesnis už krūmą; didesnis už krūmą; tai augalas, kuris yra didesnis už krūmą; didelis krūmas; tikriausiai krūmo ir medžio hibridas, kai puskrūmis nėra toks aukštas kaip medis; puskrūmis (aut. past.: nuo krūmo) skiriasi dydžiu, gali priminti medį; puskrūmis skiriasi nuo krūmo tuo, kad jis yra aukštesnis; pagrindinis požymis – aukštesnis nei dauguma krūmų, bet retai kada užauga iki kelių metrų į viršų; skiriasi, kadangi krūmas yra mažesnis, puskrūmis <...> didesnis*.

Vieno respondento manymu, puskrūmis gali būti ir didesnis, ir mažesnis už krūmą, plg.: (aut. past.: puskrūmis tai) *nedidelis krūmas arba medžio dydžio / aukščio krūmas*.

2.2.2. 13-ai apklaustųjų atrodė, kad svarbiausias puskrūmio požymis yra ‘**kamienas**’. Dažniausiai buvo nurodoma, kad būtent kamieniu (neretai – tik juo) puskrūmis skiriasi nuo krūmo, plg.: *puskrūmio stiebas nėra matomas; gali turėti kamieną; skiriasi, turi kamieną; turi šioją tokį kamieną; puskrūmis turi mažą kamieną, bet medžiu nepavadinsi; turi ploną, mažą kamieną, primena mažą medį, o krūmas neturi; krūmas, kuris ne prie pat žemės auga²⁹; turi kamieną gana aukštą, kaip medis; turi kietą, storą kamieną; vienintelis skirtumas būtų kamieno ilgis (aut. past.: sprendžiant iš kito to paties respondento atsakymo – puskrūmio kamienas aukštesnis negu krūmo); gal skiriasi kamieno sandara³⁰; skiriasi nuo krūmo, turi vieną kamieną; turi kelis kamienus; apatinė pusė kamieno nepadengta lapais*.

Kaip matyti, atsakymai nėra vienareikšmiški: respondentų nuomone, puskrūmis ‘turi kamieną’, tačiau nebūtinai (**gali turėti kamieną**) arba ‘stiebas nėra matomas’; tas kamienas yra ‘vienas’ arba ‘keli’; kamienas ‘yra šioks toks, mažas, plonas’, bet jis gali būti ir ‘aukštas, kietas, storas’; dar minima, kad kamienas ‘ne visas padengtas lapais’.

2.2.3. 9 respondentai mano, kad puskrūmį geriausiai apibūdina ‘jo ar jo šakų **retumas**’ (ar, gerokai rečiau, ‘**tankumas**’), jei jis būtų lyginamas su krūmu, plg.: *retesnis; gal labiau retesnis krūmas; puskrūmis turi storesnes ir retesnes šakeles; mažai šakų; retų šakų krūmai; puskrūmis mažiau išsišakojęs; puskrūmis mažesnis, turintis mažiau išsišakojimų; puskrūmis aukštesnis, mažiau šakų, skiriasi dydžiu šakų³¹*. Dar vienas respondentas mini, kad

²⁹ Galima spėti, kad turima omeny, kad tą krūmą nuo žemės „kilsteli“ kamienas (ar šakos ne prie pat žemės, ar vizualiai ne daug stiebų nuo žemės, o tik vienas kamienas).

³⁰ Konkrečiau nenurodyta.

³¹ Nenurodyta, koks tas dydis, ar šakos stambesnės, ar mažesnės.

puskrūmio *visumą sudaro šakos*. Taigi šiuo atveju lyg suprantama, kad puskrūmis yra kaip tik ‘tankus’, o ne ‘retas’.

Kaip matyti, kai kuriuose atsakymuose užsimenama ir apie puskrūmio šakų ypatybes, plg. dar vieną atsakymą – *jo šakelės siauresnės*.

2.2.4. Kaip vieną iš puskrūmio požymių 5-i respondentai nurodė ‘**dekoratyvumą**’, plg.: *gal dekoratyvinis krūmas; puikus dekoratyvinis augalas; atlieka dekoratyvinę funkciją*³²; *krūmas labiau dekoratyvinis augalas; krūmas yra gražesnis*.

Ir vėl atsakymai nevienareikšmiški, vieniems respondentams gražesnis augalas atrodo puskrūmis, kitiems – krūmas.

2.2.5. 6 respondentai mini ‘**kitus puskrūmio organus**’ (šaknis, žiedus, vaisius ar uogas) ir mano, kad būtent jais puskrūmis skiriasi nuo krūmo, plg.: *skiriasi šakny tvirtumu; dažniau turi žiedus; turi žiedus; galbūt vaisiais (aut. past.: skiriasi); puskrūmis veda vaisius (poz., avietės puskrūmis); neauga vaisiai ar uogos*.

2.2.6. Du³³ respondentai teigė, kad svarbi yra ‘**puskrūmio paskirtis**’: *manau, jog skiriasi (aut. past.: nuo krūmo) jo paskirtis, kur yra sodinamas; puskrūmis atlieka tokią pat funkciją kaip krūmas*.

2.3. Vidiniai puskrūmio požymiai

2.3.1. Kaip svarbų požymį puskrūmio ‘**sumedėjimo lygį**’ nurodė 9-i respondentai: *jo šakos apačioje sumedėjusios, o viršuje – ne; apatinė dalis sumedėjusi, viršutinė dar žolinė; apačia sumedėjusi, viršus žalias; sumedėjusi apatinė dalis (kamienas), o viršutinė dalis – žolinė; šakos mažiau sumedėjusios; puskrūmis yra <...> mažiau sumedėjęs; puskrūmis – žolinis augalas, nesumedėjantis; puskrūmio stiebui lankstūs, nėra sumedėję, primena gėlės stiebus; galbūt jo šakos yra artimesnės gėlių ar kitų augalų stiebams*³⁴.

4-i iš pateikusių atsakymus respondentų neklydo – kaip jau minėta, puskrūmio apačia yra sumedėjusi, viršus žolinis. Du, kurie teigė, kad *puskrūmis yra mažiau sumedėjęs* negu krūmas, taip pat buvo teisūs, tik jų atsakymai ne tokie konkretūs. Kiti du, atsakę, kad puskrūmis yra žolinis, nesumedėjantis augalas, teisūs tik iš dalies, nes apatinė šio augalo dalis vis dėlto sumedėja.

³² Iš to, kaip parašyta, šį požymį galima suprasti ir kaip *paskirtį*.

³³ Dar žr. 30 išnašą.

³⁴ Daroma prielaida, kad čia taip pat turima omenyje sumedėjimo lygis.

2.3.2. Vienas respondentas nurodė, kad puskrūmis yra ‘**daugiametis**’ augalas.

Lyginant krūmo ir puskrūmio apibūdinimus, į akis krenta faktas, kad respondentai daug prasčiau įsivaizduoja, kas yra puskrūmis, nors šis augalas Lietuvoje yra paplitęs. Dalis žmonių tiesiai ir pasakė, kad nežino, kas tai yra. 28-i respondentai (22 proc.), apibūdindami puskrūmį, rėmėsi darybine žodžio reikšme – ‘pusė krūmo’ arba ‘pusiau krūmas’. Šie atsakymai su terminine *puskrūmio* reikšme neturi nieko bendra. Bet ar iš tiesų *puskrūmis* neturi tokių požymių, kokie nurodomi respondentų atsakymuose? Norint atsakyti į šį klausimą, vien apklausos neužtenka. Tačiau kiek keista, kad nemaža dalis apklaustųjų puskrūmį sieja su medžiu, o ne su krūmu, šis augalas esą panašesnis į medį negu į krūmą.

Kitos dvi grupės atsakymų, kaip ir *krūmo* atveju, yra susijusios su *išoriniais* (92 atsakymai, 71 proc.) ir *vidiniais puskrūmio požymiais* (9 atsakymai, 7 proc.). Dažniausi išoriniai požymiai yra ‘puskrūmio dydis’ (44 proc.), ‘kamieno ypatybės’ (10 proc.), ‘retumas / tankumas’ (7 proc.). Kiti požymiai nurodyti gerokai rečiau. Reikia pasakyti, kad dažniausi respondentų nurodyti išoriniai puskrūmio požymiai nesutampa su tuo, kas teigiama enciklopedijose – nei ‘dydis’, nei ‘kamieno ypatybės’, nei ‘retumas’, tokie, kaip dažnai nurodyta atsakymuose, visiškai nėra skiriamieji puskrūmio ir krūmo požymiai. Vidinius puskrūmio požymius minėjo tik keli respondentai, bet būtent šie atsakymai ir sutampa su termininės reikšmės apibrėžtyje minimais požymiais.

3. STUDENTŲ NURODYTI *KRŪMOKŠNIO* POŽYMIAI

VLE_e krūmokšnis apibrėžiamas kaip „daugiametis iki 0,5 m aukščio augalas su keliais ar keliolika apatinėje dalyje sumedėjusių, viršutinėje dalyje ne visai sumedėjusių, nuo žemės paviršiaus arba arti jo išsišakojusių stiebų“. Tiesą pasakius, iš tokio apibūdinimo nebotanikui sudėtinga suprasti, kuo iš tiesų skiriasi puskrūmis nuo krūmokšnio, kuo skiriasi *viršutinė žolinė dalis* (puskrūmio) nuo *viršutinės ne visai sumedėjusios dalies* (krūmokšnio). Pažiūrėkime, kokius šių dviejų augalų skirtumus išvelgia respondentai. Primintina, kad *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (toliau – DŽ₇₁) pateikiamos dvi krūmokšnio reikšmės: 1. bot. mažas (iki pusmetro) krūmas (viržių, bruknių ir pan.). 2. menkas krūmas. Šios dvi reikšmės ganėtinai skiriasi ir tai reikia turėti omenyje nagrinėjant krūmokšnio požymius.

Kaip ir *puskrūmio* atveju, termininė *krūmokšnio* reikšmė nemažai daliai respondentų nėra žinoma. 25-i respondentai atsakė, kad nežino, kas yra krūmokšnis, arba iš viso nepateikė

jokio atsakymo, plg.: *nežinau; nežinau, kas yra krūmokšnis; neįsivaizduoju; pirmą kartą girdžiu tokį augalo rūšies pavadinimą; nežinau, aš ne sodininkė.*

19-a respondentų teigė, kad '**krūmas ir krūmokšnis niekuo nesiskiria**'. 10 iš jų rašė, kad augalai nesiskiria, bet vis dėlto vieną kitą skiriamąjį požymį nurodė, dažniausiai – 'dydį'. Pasitaikė ir toks atsakymas: *krūmas, tik kitokios veislės*. 5-i apklaustieji nurodė, kad skiriasi tik žodis, plg.: *krūmokšnis – tai tas pats kaip krūmas; krūmokšnis – tai krūmo sinonimas; skiriasi (aut. past.: nuo krūmo) tik pavadinimu; žmogus gali pavadinti krūmą kaip jam norisi, skiriasi tik žodžio išraiškingumu; krūmokšnis yra kažkoks krūmas, kuris neturi pavadinimo.*

Taip pat 19-a respondentų manė, kad '**krūmokšnis niekuo nesiskiria ir nuo puskrūmio**', plg.: *nesiskiria; manau, kad nesiskiria; mano manymu, nesiskiria niekuo; nemanau, kad skiriasi; negalėčiau atskirti; fiziškai ne, bet rašydamas eilėraščių ar apsakymą naudočiau žodį „krūmokšnis“.*

Atsakymai, kuriuose paminėti krūmokšnio požymiai (iš viso 16), suskirstyti į dvi grupes: 1) išoriniai krūmokšnio požymiai (12 požymių, 75 proc.) ir 2) vidiniai krūmokšnio požymiai (4 požymiai, 25 proc.).

3.1. Išoriniai krūmokšnio požymiai

3.1.1. Dažniausiai respondentų minimas požymis (kaip ir *krūmo* bei *puskrūmio* atveju) – krūmokšnio '**dydis**'. Jį paminėjo 42 studentai. Dauguma iš jų manė, kad krūmokšnis yra 'nedidelis krūmas' plg.: *mažytis krūmas; mažas krūmas; manau, kad mažas krūmas; galbūt tai mažas krūmas, poz., mėlynių ir pan.; labai mažas krūmas; labai nedidelis, mažas krūmelis; krūmokšnis – mažiukas krūmas; yra labai žemas; žemas augalas; mažas iki 60 cm augalas (aut. past.: tas pats respondentas nurodė tokį krūmo ir krūmokšnio skirtumą: krūmokšniai būna labai maži, o krūmai įvairaus dydžio); krūmokšnis tai būtų dar mažesnė krūmo versija; tai vos pastebimas, neatskiriamas krūmas; dar mažesnis už puskrūmį; dar mažesnis nei puskrūmis.*

Vienas respondentas krūmokšnio *mažumą* siejo ne tiek su 'augalo rūšimi', kiek su 'branda', plg.: *tai dar nesuaugęs, netvirtas krūmas, jis menkesnis už krūmą*. 5 respondentai įsivaizdavo, kad krūmokšnis už krūmą yra 'didesnis', plg.: *aukštesnis krūmas; krūmokšnis – stambesnis krūmas; yra didesnio ūgio; krūmokšnis didesnis; panašus į krūmą, bet aukštesnis.*

Dauguma manė, kad krūmokšnis yra ‘mažesnis ir už puskrūmį’, plg.: *mažesnis krūmokšnis; skiriasi dydžiu (aut. past.: yra mažas); skiriasi ūgiu, krūmokšnis mažesnis; krūmokšnis mažesnis už puskrūmį; krūmokšnis dažnai bus mažesnis; krūmokšnis visai nedidelis, žemas krūmas, puskrūmis – didesnis; skiriasi, nes yra žemesnis; skiriasi, nes puskrūmis beveik kaip medis, didesnis už krūmokšni.*

Keli respondentai vis dėlto teigė, kad krūmokšnis yra ‘didesnis už puskrūmį’, plg.: *krūmokšnis didesnis; stambesnis už puskrūmį; puskrūmis nedidelis (o krūmokšnis augalotas); krūmokšnis yra artimesnis medžio kilmei³⁵.*

3.1.2. 13-ai respondentų svarbus krūmokšnio požymis pasirodė ‘**vaisiai (ar uogos)**’³⁶, plg.: *krūmokšnis – krūmas, auginantis vaisius (aut. past.: ir vienintelis skirtumas nuo krūmo: skiriasi, turi savo vaisius); krūmas, auginantis vaisius, uogas ir pan.; krūmokšnis turi vaisių, o krūmas ne; krūmokšnis skamba kaip krūmas, kuris duoda vaisių (aut. past.: vienintelis skirtumas: krūmas neturi jokių vaisių); vaisius kraunantis krūmas; manau, tai yra krūmas vedantis vaisius; jeigu neklystu, krūmokšnis augina uogas; krūmas, ant kurio auga uogos; ant jo auga uogos (išvaizda tokia pati, bet neauga uogos ant krūmo); tai krūmelis, kuris subrandina uogas.*

Respondentų daromas skirtumas tarp krūmo ir krūmokšnio kiek stebina, nes vaisius ar uogas gali vesti tiek krūmas, tiek krūmokšnis ir tai nėra jokia retenybė, pvz., krūmai yra Lietuvoje dažnai auginami serbentai ar agrastai. Galbūt jaunuoliai manė, kad vaiskrūmiai nėra krūmai.

5-i respondentai nurodė, kad ir nuo *puskrūmio krūmokšnis skiriasi tuo, kad veda vaisius (uogas)* (o puskrūmis jų neveda). Iš tiesų vaisius (uogas) augina ir puskrūmiai, pavyzdžiui, avietės³⁷.

3.1.3. Kaip krūmokšnio požymį 10 respondentų išskyrė ‘**lapus**’³⁸ arba ‘**spyglius**’, plg.: *augalas su lapais; krūmas su tankiais lapais; daugiau lapų (aut. past.: negu krūmo); skiriasi (aut. past.: nuo puskrūmio), galbūt turi daugiau lapų. Gali būti spygliuotas; turi spygliukus; galbūt spygliuotas labiau (už krūmą); spygliuotas krūmas.*

3.1.4. Krūmokšnio ‘**kamieną**’ paminėjo 9-i respondentai: *neturi jokio kamieno; atrodo kaip medis be kamieno; nei medis, nei krūmas, neturi vieno kamieno; krūmokšnis turi*

³⁵ Todėl galima numanyti, kad yra didesnis.

³⁶ Čia turimi omenyje valgomi vaisiai ar uogos.

³⁷ Kaip minėta jau anksčiau, avietės gali būti krūmai, puskrūmiai ir, rečiau, žolės.

³⁸ Lapai dar du kartus minimi prie kitų požymių.

matomą stiebą; turintis tik vieną kamieną; auga atskirais stiebais (auga nevientisai); manau, kad krūmokšnio kamienas trumpas. Kaip matyti, įsivaizdavimas, koks yra krūmokšnio kamienas, labai įvairuoja – *kamieno išvis nėra, yra tik vienas, yra keli.* Ir dar jis veikiausiai *trumpas.* Iš tiesų, kaip minėta anksčiau, krūmokšnis turi kelis ar net keliolika stiebų ir, žinoma, į medį jis visai nepanašus vien dėl savo aukščio.

3.1.5. Kaip vieną iš krūmokšnio požymių ‘**tankumą**’ (ar ‘**vešlumą**’) nurodė 7-i respondentai, plg.: *tankus; tankesnio suaugimo negu krūmas ir puskrūmis; tankumu skiriasi (aut. past.: ir nuo krūmo, ir nuo puskrūmio); yra vešlus; labai tankus ar krūmų dauguma suaugusi į vieną*³⁹; *tankiu skiriasi nuo puskrūmio*⁴⁰.

3.1.6. 6-i respondentai manė, kad apibūdinant krūmokšnį svarbu jo ‘**šakos**’, plg.: *krūmokšnis yra krūmas, tiesiog jo šakos yra plonos; turi daug plonų šakelių; krūmokšnis – stambesnis krūmas su daugiau šakų; labiau šakotas (aut. past.: už krūmą); jį sudaro susipynusios šakos; šakos prasideda nuo aukščiau (aut. past.: negu krūmo ir puskrūmio).* Daugelio krūmokšnių šakos iš tiesų yra plonos, tačiau jų gausa jis nesiskiria nuo krūmo ar puskrūmio ir ima šakotis pakankamai žemai.

3.1.7. Su požymiu ‘šakos’ susijęs ir kitas krūmokšnio požymis – ‘**platumas**’. Jį mini 4-i respondentai: *krūmokšnis augalotas, išsikerojęs; labai įaugęs, išsišakojęs krūmas; krūmokšnis labiau išsišakojęs (aut. past.: už puskrūmį); tai gausus, platus augalas.*

3.1.8. Kitiems 4-iems respondentams atrodė svarbi ‘**krūmokšnio forma**’, tačiau nevisuose atsakymuose forma buvo aiškiai apibūdinta, plg.: *būna įvairių netaisyklingų formų; skiriasi forma (aut. past.: nuo krūmo ir puskrūmio); kita forma (aut. past.: negu krūmo ir puskrūmio); tai netvarkingas krūmas, krūmokšnį reikia genėti dažniau nei krūmą.*

3.1.9. Krūmokšnio ‘**augimo būdą**’ nurodė taip pat 4-i respondentai, plg.: *krūmokšnis – tai pavienis krūmas (krūmai dažniausiai auga daug vienoje vietoje, o krūmokšnis vienas); (aut. past.: krūmokšnis – tai) krūmų virtinė; dideliame plote išsikerojęs augalas; tai krūmų grandis.*

3.1.10. 3 apklaustieji kaip krūmokšnio požymį mini ir ‘**žiedus**’: *krūmokšnis žydi; krūmokšnis augina vaisius / žiedus, krūmas – ne; ant krūmo dažniausiai auga lapai, žiedai, o ant krūmokšnio – uogos.*

³⁹ Šis požymis – ir krūmokšnių *augimo būdas*.

⁴⁰ Bet neaišku, ar tankesnis, ar retesnis.

Žiedus turi ir krūmai, ir krūmokšniai, o paskutinis teiginys rodo menkas respondento žinias apie augalus, nes be žiedų uogų apskritai negalėtų būti.

3.1.11. 2 respondentai pabrėžė ir krūmokšnio **paskirtį**, ją aprašė gana išsamiai: *neturi naudos žmogui; krūmokšnis dažnai būna nepageidaujamas ten, kur plotas yra prižiūrimas žmonių, krūmokšnis yra tarsi piktžolė, nereikalingas, nenaudingas nei žmonėms, nei gyvūnams*. Čia turima omenyje krūmokšnio reikšmė ‘menkas krūmas’. Kita reikšme krūmokšnio paskirtis būtų visiškai priešinga – jie veda uogas, vaisius, atlieka dekoratyvinę funkciją.

3.1.12. Vieną atsakymą galima sąlygiškai pavadinti **‘bendra krūmokšnio išvaizda’**: *krūmokšnis daugiau nuvytęs* (negu puskrūmis). Veikiausiai turima omenyje krūmokšnio reikšmė ‘menkas krūmas’. Tačiau kodėl lyginama su puskrūmiu, o ne su krūmu, lieka neaišku.

3.2. Vidiniai krūmokšnio požymiai

3.2.1. 6-iems respondentams atrodė, kad svarbus krūmokšnio požymis yra **‘sumedėjimo lygis’**: *sumedėjęs; sumedėjusi apatinė dalis; mažiau sumedėjęs už puskrūmį; beveik nesumedėjęs; gal panašesnis į daugiametę žolę; kartais gali būti maišomas su ilga žole*.

Atsakymai įvairuoja, tačiau, galima sakyti, kad visi yra teisingi. Kaip jau minėta, krūmokšnio stiebai apačioje yra sumedėję, viršuje nevisai sumedėję. Krūmokšniai yra žemi, dažnai visžaliai, taigi iš tiesų gali priminti žoles.

3.2.2. Krūmokšnio **‘augimo vietą’** nurodė 7-i respondentai: *krūmokšnis auga miškuose arba atokesnėse vietose nuo miesto; auga miškuose; auga ant miško paklotės; tai miške augantis krūmelis; auga apleistose vietovėse, sulaukėjęs krūmas; krūmokšnis labiau aptinkamas laukinėje gamtoje; auga neapgyvendintose teritorijose*.

3.2.3. Kaip vieną iš krūmokšnio požymių jo **‘dauginimąsi’** paminėjo 2 respondentai: *dauginasi šliaužiančiais ūgliais; krūmokšniai dažniau ir greičiau dauginasi (aut. past.: negu puskrūmiai)*.

3.2.4. Vienas respondentas nurodė, kad krūmokšniai yra **visžaliai**. Ir iš tiesų dažnai taip ir yra.

Išanalizavus atsakymus į klausimus apie krūmokšnij, akivaizdu, kad respondentai nelabai įsivaizduoja, koks tai yra augalas – taip pat, kaip ir puskrūmio atveju. Nemažai

respondentų atsakė nežiną, kas yra krūmokšnis. Kai kurie manė, kad krūmokšnis ‘nesiskiria nuo krūmo ar puskrūmio’.

Išoriniai krūmokšnio požymiai buvo nurodyti net 105-iuose atsakymuose (87 proc. visų atsakymų apie krūmokšnio požymius). Vidinius požymius minėjo 16-a respondentų (13 proc.). Išorinių požymių gausa rodo, kad dėl šio augalo bendros nuomonės nėra, taigi sunku išskirti ir tipiškus požymius. Iš visų požymių dažniausiai minėti išoriniai – ‘krūmokšnio dydis’ (35 proc.), ‘vaisių ar uogų vedimas’ (11 proc.), ‘lapų ar spyglių buvimas’ (8 proc.). Kiti požymiai daug retesni. Didelė visų atsakymų dalis rodo, kad respondentai ne tik nežino, kas yra krūmokšnis, bet netgi linkę gerokai fantazuoti, nes iš tiesų krūmokšnis nėra didesnis už krūmą; jis nesiskiria nuo krūmo tuo, kad vienas iš jų veda vaisius (uogas) ir turi žiedus, o kitas – ne; jis nėra labiau spygliuotas už krūmą; jo šakos neprasideda aukščiau negu krūmo ir pan. Be abejo, nemažai painiavos atsiranda ir todėl, kad žodis *krūmokšnis* turi dvi reikšmes. Tačiau vis tiek daugelis atsakymų netitinka nei vienos, nei antros žodžio *krūmokšnis* reikšmės. Taip pat negalima sakyti, kad iš tų atsakymų ima ryškėti kokia nors trečia nagrinėjamo žodžio reikšmė. Akivaizdu, kad ir šį žodį semantiniu požiūriu dar reikia tirti kituose šaltiniuose.

4. STUDENTŲ NURODYTI *KRŪMELIO* POŽYMIAI

Reikia pažymėti, kad žodžio *krūmelis* reikšmę žinojo visi respondentai.

4.1. Dažniausias nurodytas *krūmelio* požymis buvo *išorinis* – jo ‘**dydis**’. Jį paminėjo 61-as respondentas, plg.: *mažas krūmas; mažiausias krūmas; labai mažas krūmas; itin mažas krūmas; krūmo mažesnė versija; krūmo mažesnis variantas; nedidelis krūmas; krūmas, tik mažesnis; žemo ūgio krūmas; krūmelis yra žemas, smulkus krūmas; forma, apmedėjimu toks pat kaip krūmas, tik mažesnis; mažas, apie 50 cm krūmas.*

Dar 16-a respondentų nurodė, kad tai ne šiaip mažas, bet ‘**jaunas, dar neužaugęs krūmas**’, plg.: *jaunas krūmas; krūmelis – jaunas, mažas krūmas; dar neužaugęs, jaunas krūmas; dar tik augantis krūmas; tai dar nepilnai užaugęs krūmas; nedidelis krūmas, vis dar augimo procese; krūmo sodinukas; krūmo augalėlis, jaunas; mažas daigelis.*

4.2. 13-a respondentų parašė, kad tai ‘**mažybinė žodžio forma**’ arba kad šis žodis ‘**turi maloninį atspalvį**’, plg.: *mažybiniu žodžiu pavadintas krūmas; tas pats krūmas, tik žodis mažybine forma; mažybinis krūmo pavadinimas; tas pats krūmas, tik krūmelis yra*

mažybinis žodis *krūmui* apibūdinti; mažybinė žodžio „*krūmas*“ forma; *krūmelis* tai tiesiog mažybinis žodis, kuriuo galima pavadinti mažą *krūmą*; *krūmelis* – tai žodžio „*krūmas*“ deminutyvas; žmogus prižiūrintis ir saugantis *krūmą* vadina jį *krūmeliu*, kaip ir mama savo sūnų vadina *sūneliu*; labai mielas *krūmas*.

4.3. 9-ių respondentų nuomone, svarbus *krūmelio* požymis yra jo ‘**dekoratyvumas**’, plg.: *dekoratyvinis krūmas*; *dekoratyvinis apgenėtas krūmas ar puskrūmis*; *labiau galbūt dekoratyvinis (aut. past.: negu krūmas)*; *tai dekoratyvinis augalas*; *atlieka dekoratyvinę funkciją*; *gražus, tvarkingas nedidelis krūmas*; *tai galėtų būti dekoratyvinis krūmas, išvestas žmonių, tai kultūros požymis*.

4.4. Taip pat 9-iems respondentams atrodė, kad *krūmelis* ne šiaip mažas *krūmas*, o ‘**šiek tiek kitokia rūšis**’, plg.: *kitos rūšies krūmas*; *mažesnis, bet į krūmą panašus augalas*; *tai dar mažesnis augalas negu krūmas, dažnai sakoma „gėlių krūmelis“*; *krūmelis – mažesnis už krūmą augalas, iš visų aukščiau išvardytų (aut. past.: krūmo, puskrūmio ir krūmokšnio) arčiausiai žemės esantis augalas*; *mažas, žemaūgis augalas, paprastesnė krūmo versija*; *krūmelis yra mažiausias darinys*; *krūmelis lygu puskrūmis*; *tas pats krūmokšnis*; *sinonimas žodžiui krūmokšnis*.

Taigi svarbiausias *krūmelio* požymis yra išorinis – ‘dydis’. Jis sudarė net 72 proc. visų paminėtų požymių. Dar vienas išorinis požymis, užfiksuotas atsakymuose, – ‘*krūmelio dekoratyvumas*’ (8 proc.).

12 proc. atsakymų susiję su deminutyvine žodžio *krūmelis* reikšme. Ir, kaip minėta, kai kurie respondentai manė, kad *krūmelis* yra kitos rūšies *krūmas*, tokių atsakymų yra 8 proc.

Iš didžiosios atsakymų dalies galima spręsti, kad *krūmelio* reikšmė ir yra susijusi su jo mažumu ar mielumu. Taip pat reikia turėti omenyje, kad DŽ nurodo dvi žodžio *krūmas* reikšmes: 1. daugiametis augalas keliais stiebais, šakotas nuo pat žemės; 2. žolinis augalas, kurio stiebai eina tiesiog iš šaknų, keras (DŽ_{7i})⁴¹. Vienas iš atsakymų leidžia manyti, kad ir žodis *krūmelis* turi dvi reikšmes, t. y. gali žymėti ne tik mažą *krūmą*, bet ir žolinio augalo kerą, plg.: *tai dar mažesnis augalas negu krūmas, dažnai sakoma „gėlių krūmelis“* (gėlės dažniausiai būna žoliniai augalai).

5. KONKREČIŲ AUGALŲ ĮVARDIJIMAS

⁴¹ Šios reikšmės fiksuojamos ir LKŽ_e.

Norint patikrinti, kaip teoriniai respondentų atsakymai į klausimus dera su konkrečių augalų vertinimu, apklaustųjų buvo paprašyta atsakyti, kam – krūmui, puskrūmiui, krūmokšniui ar daugiametei žolei – priskirtini penki augalai: *alyva, avietė, raudonėlis, čiobrelis* ir *mėta*.

Iš atsakymų į klausimus apie **alyvą** paaiškėjo, kad 37 respondentai manė, kad tai yra *medis*; 23 – *krūmas*; 15 – kad gali būti ir *medis*, ir *krūmas*; 10 – *puskrūmis*; 6 – kad gali būti ir *krūmas*, ir *puskrūmis*; 3 – *krūmokšnis*; 2 – gali būti ir *medis*, ir *krūmokšnis*. 4 respondentai nepateikė atsakymo.

Dvigubi atsakymai (gali būti ir tas, ir tas) buvo išskaidyti⁴² ir gauti tokie rezultatai: kad *alyva* yra *medis* – 54 atsakymai, *krūmas* – 44, *puskrūmis* – 16, *krūmokšnis* – 5. Iš tiesų *alyvos* yra *krūmai* ar *maži medžiai*⁴³. Vadinasi, 82 proc. atsakymų buvo teisingi.

Atsakymai į klausimus apie **avietę** buvo tokie: 37 respondentai manė, kad šis augalas yra *krūmas*; 18 – kad *krūmokšnis*; 15 – kad *daugiametė žolė*; 14 – kad *puskrūmis*; 4 – kad gali būti ir *krūmokšnis*, ir *daugiametė žolė*; 2 – kad gali būti ir *krūmas*, ir *krūmokšnis*; 2 – kad gali būti ir *puskrūmis*, ir *krūmokšnis*; 1 – kad gali būti ir *puskrūmis*, ir *krūmas*; 1 – kad gali būti ir *medis*, ir *krūmas*. 6 respondentai nepateikė atsakymų. Ir čia buvo išskaidyti dvigubi atsakymai. Galutinis rezultatas toks: kad *avietė* yra *krūmas*, gautas 41 atsakymas, *krūmokšnis* – 26, *daugiametė žolė* – 19, *puskrūmis* – 17, *medis* – 1. Pasak VLE_e, *avietė* yra *krūmas*, *puskrūmis*, rečiau *žolė*⁴⁴. Taigi 71 proc. atsakymų yra teisingas.

Apie **raudonėlį** respondentai atsakė taip: 37 manė, kad tai yra *daugiametė žolė*; 21 – *puskrūmis*; 16 – *krūmas*; 14 – *krūmokšnis*; 2 – gali būti ir *puskrūmis*, ir *krūmokšnis*; 2 – gali būti ir *krūmokšnis*, ir *daugiametė žolė*; 1 – gali būti ir *krūmas*, ir *krūmokšnis*; 1 – gali būti ir *puskrūmis*, ir *krūmokšnis*, ir *daugiametė žolė*; 1 – gali būti ir *krūmas*, ir *daugiametė žolė*. Penki respondentai neatsakė. Išskaidžius atsakymus, gautas toks rezultatas: *raudonėlis* yra *daugiametė žolė* – 41 atsakymas, *puskrūmis* – 24, *krūmokšnis* – 20, *krūmas* – 18. VLE_e teigimu, *raudonėlis* yra *puskrūmis* arba *daugiametė žolė*⁴⁵. Teisingi 63 proc. atsakymų.

⁴² Gali kilti klausimas, kodėl dvigubi ar trigubi atsakymai buvo išskaidyti. Jei taip nebūtų pasielgta ir teisingu atsakymu būtų laikomas tik tas, kuris visiškai sutampa su pateiktuoju VLE_e, kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, *avietės, raudonėlio, čiobrelis*, neliktų nė vieno teisingo atsakymo, tačiau tai nėra tiesa, nes bent jau iš dalies teisingų atsakymų buvo daug.

⁴³ Plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/alyvos-72830>.

⁴⁴ Plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/aviete-67393>.

⁴⁵ Plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/raudonelis-78545>.

Atsakymai apie **čibrelį** pasiskirstė taip: 68 atsakymai – tai yra *daugiametė žolė*; 11 – *krūmas*; 8 – *puskrūmis*; 3 – *krūmokšnis*; 3 – gali būti ir *krūmokšnis*, ir *daugiametė žolė*; 2 – gali būti ir *puskrūmis*, ir *daugiametė žolė*; 5 respondentai nepateikė atsakymų. Išskaidžius atsakymus, paaiškėjo, kad čibrelis, respondentų nuomone, yra *daugiametė žolė* (73 atsakymas), *krūmas* (11 atsakymų), *puskrūmis* (10 atsakymų), *krūmokšnis* (6 atsakymai). VLE_e nurodoma, kad čibrelis yra *puskrūmis* arba *krūmokšnis*. Teisingų atsakymų yra 16 proc.

Iš atsakymų į klausimus apie **mėtą** matyti, kad 73 respondentai šį augalą laikė *daugiamete žole*; 7 – *krūmokšniu*; 7 – *puskrūmiu*; 2 – *krūmu*; 2 – ir *krūmokšniu*, ir *daugiamete žole*; 2 – *puskrūmiu* ir *daugiamete žole*; 1 – *krūmu* ir *krūmokšniu*. 6 respondentai neatsakė. Išskaidyti atsakymai rikiuojasi taip: mėta yra *daugiametė žolė* (77 atsakymai), *krūmokšnis* (10), *puskrūmis* (9), *krūmas* (3). Iš tiesų mėta yra *daugiametė žolė*⁴⁶. Teisingų atsakymų yra 78 proc.

Taigi ir šis tyrimas rodo, kad respondentai apie tokio tipo augalus labiausiai sprendžia pagal jų dydį – kuo augalas mažesnis, tuo dažniau jis įvardijamas kaip *daugiametė žolė*, nelabai kreipiant dėmesio į jo stiebų sumedėjimą ar kitus požymius.

IŠVADOS

1. Iš ankstesnių tyrimų buvo pastebėta, kad žmonės nelabai žino, kuo skiriasi žodžiai *krūmas*, *puskrūmis*, *krūmokšnis*, nors šių žodžių termininės reikšmės yra skirtingos. Taigi aprašytu tyrimu siekta ištirti ne termininį, bet šiuolaikinį kasdieninį minėtų žodžių suvokimą. Kaip tyrimo priemonė buvo pasirinkta studentų apklausa.

2. Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad respondentai įvardijo 20 krūmo požymių, o jie buvo suskirstyti į tris grupes: 1) *krūmas bendrąja prasme* (2 požymiai, 10 proc.), 2) *išoriniai krūmo požymiai* (14 požymių, 70 proc.) ir 3) *vidiniai krūmo požymiai* (4 požymiai, 20 proc.).

2.1. Krūmą bendrąja prasme apibūdino 88-i žmonės. 87-i iš jų krūmą įvardijo kaip ‘augalą’ (19 proc. visų atsakymų apie krūmą, neskirstant į grupes). Tai dažniausiai nurodytas požymis.

2.2. Išoriniai krūmo požymiai paminėti 342-uose atsakymuose (74 proc. visų atsakymų). Tipiškiausi išoriniai krūmo požymiai yra: ‘krūmo dydis’ (17 proc. visų atsakymų,

⁴⁶ Plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/meta-14361>.

neskirstant į grupes), ‘šakotumas’ (15 proc.), ‘kamieno ypatybės’ (12 proc.), ‘lapuotumas ar spygliuotumas’ (10 proc.), ‘tankumas ar vešlumas’ (5 proc.). ‘Šakotumas’ ir ‘kamieno ypatybės’ pateikti ir *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (DŽ₇₁), tačiau kiti išoriniai požymiai – ne. Vertėtų pagalvoti, ar bent jau kai kurių iš jų nevertėtų įtraukti į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyno* šio žodžio apibrėžtį.

2.3. 31-as respondentas nurodė vidinius krūmo požymius (‘sumedėjimas’, ‘krūmo gyvavimo ciklo ypatumai’ ir pan.), tačiau tai sudarė tik 7 proc. visų atsakymų.

3. Ištyrus respondentų atsakymus paaiškėjo, kad žinios apie puskrūmį yra daug menkesnės negu apie krūmą. Nemažai respondentų arba išvis nežinojo, kas yra puskrūmis, arba manė, kad jis visiškai nesiskiria nuo krūmo. Tie atsakymai, kuriuose puskrūmis buvo bent jau kažkaip apibūdintas, buvo suskirstyti į tris grupes pagal 12-a požymį: 1) puskrūmio apibūdinimas remiantis darybine reikšme (2 požymiai, 17 proc. atsakymų), 2) išoriniai puskrūmio požymiai (8 požymiai, 66 proc. atsakymų) ir 3) vidiniai puskrūmio požymiai (2 požymiai, 17 proc. atsakymų).

3.1. Puskrūmį, remdamiesi darybine reikšme, apibūdino 28-i respondentai (22 proc. visų atsakymų apie puskrūmio požymius). Studentams atrodė, kad puskrūmis yra ‘pusė krūmo’ arba ‘pusiau krūmas’. Šie atsakymai su terminine puskrūmio reikšme neturi nieko bendra. Nemaža dalis apklaustųjų puskrūmį siejo su medžiu, o ne su krūmu, šis augalas esą panašesnis į medį negu į krūmą.

3.2. Išoriniai puskrūmio požymiai minėti 92-uose atsakymuose (71 proc.). Dažniausi iš jų: ‘puskrūmio dydis’ (44 proc.), ‘kamieno ypatybės’ (10 proc.), ‘retumas / tankumas’ (7 proc.). Kiti išoriniai požymiai nurodyti gerokai rečiau. Pasakytina, kad respondentų dažniausiai pateikti puskrūmio išoriniai požymiai nesutampa su tuo, kas teigiama enciklopedijose – nei ‘dydis’, nei ‘kamieno ypatybės’, nei ‘retumas’ visiškai nėra skiriamieji puskrūmio ir krūmo požymiai.

3.3. Vidinius puskrūmio požymius ‘puskrūmio sumedėjimas’ ir ‘daugiametis augalas’ nurodė 9-i respondentai (7 proc. visų atsakymų). Nors tokius požymius minėjo tik keli respondentai, bet būtent šie atsakymai ir sutampa su termininės reikšmės apibrėžtyje apibūdintais puskrūmio požymiais.

4. Kaip ir puskrūmio atveju, termininė krūmokšnio reikšmė nemažai daliai respondentų nėra žinoma. Tačiau jie nežinojo ir netermininės krūmokšnio reikšmės (‘menkas krūmas’). Kita dalis apklaustųjų manė, kad krūmokšnis niekuo nesiskiria nei nuo

krūmo, nei nuo puskrūmio. Atsakymai, kuriuose paminėti krūmokšnio požymiai (iš viso 16), suskirstyti į dvi grupes: 1) išoriniai krūmokšnio požymiai (12 požymių, 75 proc. atsakymų) ir 2) vidiniai krūmokšnio požymiai (4 požymiai, 25 proc. atsakymų).

4.1. Išoriniai krūmokšnio požymiai akcentuoti 105-iuose atsakymuose (87 proc. visų atsakymų apie krūmokšnio požymius). Tokia požymių gausa rodo, kad dėl šio augalo vienos nuomonės nėra, taigi sunku išskirti ir tipiškus požymius. Dažniausiai minėti – ‘dydis’ (35 proc. atsakymų), ‘vaisių ar uogų vedimas’ (11 proc. atsakymų), ‘lapų ar spyglių buvimas’ (8 proc. atsakymų).

4.2. Vidinius krūmokšnio požymius ‘sumedėjimo lygis’, ‘dauginimasis’, ‘augimo vieta’ ir ‘visžalumas’ minėjo tik 16-a respondentų (13 proc. atsakymų).

4.3. Didelė visų atsakymų dalis rodė, kad respondentai ne tik nežino, kas yra krūmokšnis, bet netgi linkę gerokai fantazuoti, nes iš tiesų krūmokšnis nėra didesnis už krūmą; jis nesiskiria nuo krūmo tuo, kad vienas iš jų veda vaisius (uogas) ir turi žiedus, o kitas – ne; jis nėra labiau spygliuotas už krūmą; jo šakos neprasideda aukščiau negu krūmo ir pan.

5. Kas yra krūmelis, žinojo visi respondentai. Jo požymiai smulkiau neskirstyti, nes jų tebuvo 4-i. Svarbiausias krūmelio požymis yra išorinis – ‘dydis’, jį minėjo net 72 proc. visų apklaustųjų. 12 proc. atsakymų susiję su deminutyvine krūmelio reikšme.

6. Išanalizavus atsakymus į klausimus apie konkrečius augalus (alyvą, avietę, mėtą, čiobrelį, raudonėlį) paaiškėjo, kad respondentai apie tokio tipo augalus labiausiai sprendžia pagal jų dydį – kuo augalas mažesnis, tuo dažniau jis įvardijamas kaip daugiametė žolė, nelabai kreipiant dėmesio į jo stiebų sumedėjimą ar kitus požymius.

7. Straipsnyje aprašomų augalų, ypač puskrūmio ir krūmokšnio, termininių reikšmių apibrėžtyse minimi požymiai gerokai skiriasi nuo atlikus tyrimą išskirtų nagrinėtųjų augalų požymių. Akivaizdu, kad visais šiais žodžiais žymimų augalų sampratą reikia tirti remiantis ir kitais šaltiniais – žodynais ir tekstynais.

ŠALTINIAI

DŽ_{7i}: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: 7-as patais. ir papild. leid. Vyr. red. S. Keinys.* – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012; elektroninis variantas, 2015 (atnaujinta versija, 2017). Prieiga internete: <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>.

LKŽ_e: *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Redaktorių kolegija: G. Naktinienė (vyr. redaktorė), J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2008). Prieiga internete: www.lkz.lt.

VLE_e: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: elektroninis variantas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2018. Prieiga internete: <https://www.vle.lt>.

LITERATŪRA

Gaidienė A., Liutkevičienė D. 2017. Reikšmių apibrėžimo ypatumai *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*: augalai ir gyvūnai. – *Bendrinė kalba* 90, 1–47. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/?90>.

Gaidienė A., Liutkevičienė D. 2017a. *Gėlės* samprata aiškinamuosiuose žodynuose. – *Bendrinė kalba* 91, 1–19. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/?90>.

Gaidienė A., Liutkevičienė D. 2017b. Žodžio *gėlė* samprata viešojoje vartosenoje. – *Bendrinė kalba* 91, 1–34. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/?90>.

Gliwa B., Šeškauskaitė D. Kas bendra tarp dievmedis ir dievas, dievai? – *Respectus philologicus*. 2010, Nr. 17 (22), p. 205–218.

Gritėnienė A. 2016. Šermukšnio vaizdinys „Lietuvių kalbos žodyne“. – *Tautosakos darbai* 52, 85–104.

Kregždys R. 2012. Baltų mitologemų genezė: amalas ‘*Viscum album*’. – *Sakralieji baltų kultūros aspektai. Senovės baltų kultūra* 9. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 260–292.

Rutkovska K., Smetona M., Smetonienė I. 2017. *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Akademinė leidyba.

Šeškauskaitė D. 2004. Augalai lietuvininkų ir lietuvių dainose. Bendrumai ir skirtumai. – *Tiltai. Priedas: Lietuvininkai ir lietuviai: Etninė kultūra* 3. Klaipėda: 219–252.

Gauta 2019 11 26

Priimta 2019 12 30

THE PERCEPTION OF THE WORDS *KRŪMAS*, *PUSKRŪMIS*, *KRŪMOKŠNIS*,
KRŪMELIS (*SHRUB*, *SUBSHRUB*, *BUSH*, *SMALL SHRUB*);
BASED ON A STUDENT SURVEY

Summary

It has been noticed that people rarely differentiate between the words *krūmas* (*shrub*), *puskrūmis* (*subshrub*), and *krūmokšnis* (*bush*), even though the words have different terminological meanings. This study aimed to investigate the contemporary rather than terminological daily perception of these words. A survey of students was chosen as an instrument of enquiry.

Analysis of the data has showed that the respondents listed 20 attributes of the shrub (Lith. *krūmas*). The most frequent description of the shrub was that 'a shrub is a plant'. Other most typical attributes of the shrub have to do with its exterior: 'the size of the shrub', 'how branchy it is', 'the qualities of its trunk', 'how leafy or thorny it is', 'how thick or lush it is'. Several interior attributes of the shrub were mentioned as well, and included qualities such as 'woodiness', 'the characteristics of the bush lifecycle', and so on.

A review of the survey forms has revealed the knowledge of the subshrub (Lith. *puskrūmis*) to be much poorer than that of the shrub. A lot of the respondents did not know what a subshrub was or thought it was completely the same as the shrub. A total of 12 subshrub attributes were named. Some of the respondents described the subshrub on the basis of its formational meaning: 'half a shrub' or 'semi-shrub'. These replies have nothing to do with the terminological meaning of subshrub. Strangely, quite a few of the respondents connected the subshrub with a tree rather than a shrub, believing this plant to bear more semblance to the first rather than the latter. The most frequent exterior attributes of the subshrub mentioned were its 'size', 'trunk properties', 'rarity'. Notably, these attributes differ from what encyclopaedias have to say. Several respondents also mentioned some interior attributes of the subshrub: 'subshrub's woodiness' and that the subshrub is a 'perennial plant'. These answers conform to the attributes of the subshrub that its terminological meaning refers to.

The respondents also had some difficulty with describing the bush (Lith. *krūmokšnis*). There were a massive 12 exterior attributes of the bush mentioned and this plenitude of attributes indicates the absence of a uniform opinion about this plant. The most frequent

mentions were the 'size', 'bearing of fruit or berries', 'presence of leaves or thorns'. Interior attributes mentioned were four: 'the degree of woodiness', 'reproduction', 'place of growing', 'evergreenness'.

Everyone knew what a small shrub (Lith. *krūmelis*) was. The underlying attribute of the small shrub is of the exterior variety: its 'size'. A portion of the replies were tied to the diminutive meaning of the small shrub.

Analysis of the replies about specific plants (lilac, raspberry, mint, thyme, oregano) has revealed that the respondents tend to judge about this type of plants by their size: the smaller the plant, the more often it is referred to as a perennial herb, rather disregarding the woodiness of its stems or other attributes.

The attributes referred to in the terminological meanings of the plants covered in the article, and those of *subshrub* and *bush* in particular, differ to a rather substantial extent from the plant attributes identified in the course of this study. It is obvious that all of them need to be researched on the basis of other sources, such as dictionaries and corpuses, as well.

KEYWORDS: survey, meaning, semantic analysis, attribute, definition, terminology, shrub, subshrub, bush, small shrub.

ANŽELIKA GAIDIENĖ
DANUTĖ LIUTKEVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas
Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

anzelika.gaidiene@lki.lt
danute.liutkeviciene@lki.lt